

Prof. J. Huotola
kintamisuus
1VI 42

Diplomitöö
392 452

B. V.
TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMIAKTOOR
k. maal 1942
N° 23
TARTU

A.B.
8083.

T Õ E N D I T E S T T S I V I I L P R O T S E S S I S .

Diplomitöö. *Siitens* *inglismaa*
Arvati, et esotatud *asus* *2.VI.42.*
Siitens *inglismaa*
Stud.jur. Arnold Wiiding.
Matr.nr. 15808.

Anno 1942.

Lõpetanud 3. juulil 1942. a.
õigusteaduskonnas.

S I S U K O R D.

1. osa.
Sissejuhatus.

1. Tõendamisest tsiviilprotsessis.....	lhk. 4.
2. Tõendi mõiste ja liigitelu.....	" 7.

II. osa.

1. Tõendid tsiviilprotsessis.....	lhk. 13.
a) Tunnustamine.....	" 13.
b) Tunnistajate seletused.....	" 20
c) Kirjalikud tõendid.....	" 26
d) Asitõendid.....	" 32
e) Kõrvaliste isikute seletused.....	" 33
f) Vanne.....	" 34
g) Ekspertiis.....	" 35
h) Paikline ülevaatus.....	" 38

III. osa

1. Tõendite hindamine.....	lhk. 40
2. Tõendite kindlustamine.....	" 43

Kasustatud kirjandus.

1. I. Tjutrjumov, grazdanskii protsess, Tartu, 1925.
2. Isacenko, Osnovõ grazdanskavo protsess, Peterburg, 1904
3. Tsiviilkohtupidamiseseadus.
4. Endise Vene Senati otsuseid.

=====

I osa

S I S S E J U H A T U S .

Õ e n d a m i s e s t t s i v i i l p r o t s e s s i s .

Inimesel ühiskonnas on igal sammul kokkupuuteid kaasinimestega - inimene on alalises suhtlemises kõige ümbritsevaga, mispärast nende vahel tekivad väga mitmekesised vahekorrad, väga mitmekesised tsiviilõiguslikud vahekorrad. Kuid ühtlasi tsiviilõiguslike vahekordade tekkimisega kodanike vahel, tekivad ka arvutud arusaamatused neis tsiviilõiguslikes vahekordades - tekivad tsiviilõiguslikud vaielused, tülid ja sellega seoses kaaskodanike tsiviilõiguste rikkumised, millest omakorda tekib vajadus oma rikutud õigusi jalule seadida.

Ajaloo koidikul inimene oma rikutud õiguste jaluleseadmiseks tarvitab omaabi, s.o. füüsilist jõudu. Tänapäeva ühiskonnas aga rikutud tsiviilõiguste kandja oma rikutud õiguste ennistamiseks tarvitab vahemehe, s.o. tsiviilkohtu

abi. Niisiis kodanik oma tsiviilõiguslike vahekordade lahendamiseks kasutab kohut, s.o. tsiviilprotsessi korras taotleb oma rikunud õiguste ennistamist. Kuna meil praegu kehtivad endised eesti aegsed normid, siis praegu kehtiv tsiviilprotsess on rajatud võistkondlikkuse põhimõttele¹⁾. Võistkondlikkuse printsiip on aga rajatud kahele seda printsiipi iseloomustavale põhimõttele: 1) poolte initsiatiiv ja 2) kohtu passiivsuse põhimõte²⁾. Nendest kahest põhimõttest järgneb esiteks, et tsiviilkohus omal initsiatiivil ei algata kunagi asja, vaid et asja algatus peab tulema asjaomaselt isikult, ja teiseks, et kohus ise tõendeid ei kogu, sest võistkondlikkuse põhimõttest lähtudes ta ei tohigi seda teha, sest kohtu ülesandeks on määrata kindlaks nõudja ja kostja õigused ja kohused, ja mida ta teeb asjaosaliste poolt esitatud faktide põhjal. Fakte saab kohtule esitada tõendamise teel. Just tõendusmaterjal ongi see, millega pooled kohtule teevad usaldatavaks vaieluse all olevaid õigusi.

1. TKS. §4

2. Vt. Tjutrjumov, Grazdanski j protsess, Tartu 1925, lhk. 272.

TKS. ütleb, et nõudja on kohustatud tõendama oma nõudmise, ja et kostja on kohustatud tõendama omalt poolt esitatud väited¹⁾. Seega TKS paragrahvide nõuete kohaselt protsessi pooled ise on kohustatud esitama kohtule kõik asjaolud, mis aitavad kohut tulla veendumusele, et ühe ehk teise poole nõudlused vastavad tõele, sest kohus võib alles siis oma otsuse langetada, kui on küllaldaselt tõendatud kohtupoolte nõudlused. Niikaua, kui pole tõendatud poolte taotlused, ei saa ka kohus neid tunnustada ega ka nende taotluste suhtes jaatavat otsust langetada. Ilma tõendamismaterjalita ja tõendamiseta ei ole tsiviilprotsess üldse mõeldav, sest tsiviilprotsessi ülesandeks on just tõendmaterjali alusel kindlaks teha poolte õigused ja kohused.

Niisiis tuleb tõendiks lugeda iga asjaolu, mis protsessipoolte poolt esitatakse oma nõudmiste kinnitamiseks ja mis aitavad avastada tõde protsessis, ehk mis aitavad teha usaldatavaks ükskõik millist protsessi aluseks olevat toimingut.

2. Tõendi mõiste ja lii-
gitelu.

Tõendiks tuleb lugeda igat asjaolu, millega protsessipool kohtus tõendab oma nõudlust või vastuväidet ja mis peavad aitama avastada tõde nii, et igäüks saaks tagasi oma kaotatud õiguse. Kerkib esile küsimus, millised need asjaolud võiksid oma olemuselt olla, s.o. millist liiki tõendeid võib tsiviilprotsessis üldse esineda. Siin tuleb lähtuda õigustest enestest, sest on olemas palju õigusi, mida saab tõendada üksnes kindlate faktidega. Nii näiteks omandiõigust kinnisvarale, s.o. kinnisvara omanikuks tunnustamist saab nõuda vaid kinnistusregistrisse sissekandmisega, samuti ei saa vekslkohustust tõendada tunnistajatega, vaid vekslipaberiga. Sellest järeldeb, et seadus teatud õiguslike vahetõendite konstanteerimiseks näeb ette vastava korra. Neid õiguslike vahetõendite, milliste tõendamiseks seadus pole erikorda ette näinud, võidakse tõendada igasuguste tõenditega.

Nüüd siis küsime, kes peab tõendama ja mida peab tõendama, ja mida mitte. Tõendama peab see, kes taotleb oma õiguse, väite või vastuväite tunnustamist - temal lasub fakti tõendamise raskus - onus probandi. Üldreegli järgi pooled peavad selgitama faktilise olukorra ning tõendamine peab olema sihitud just vaieldava faktilise olukorra kindlakstegemisele või vähemalt faktide kindlakstegemisele, millest loogiliselt saaks järeldada teisi fakte. Kuid kas siiski pooled pole ka kohustatud midagi mitte tõendama? On siiski mõningaid asjaolusid, mida pooltel tarvilik pole tõendada:

1) Eelkõige pole pooled kohustatud tõendama juriidilisi norme, sest õiguslikku olukorda peab kohus ise tundma - iurka novit curia ¹⁾. Isegi juhul, kui pooled on toetunud valedele normidele, peab kohus ex officio kohaldama vastavalt selgeks tehtud faktidele vastavaid õigusnorme. On kaks erandit põhimõttest - iura novit curia. Nimelt: 1) välismaa seaduste suhtes võib kohus

1. Vt. end. Vene Senāti ots. 1910.a. nr. 30

seletuse saamiseks pöörduda kompetentse asutise poole,¹⁾
ja 2) üldtuntud tava pole tarvilik tõendada. On tava aga
tundmatu, peab seda tõendama see pooltest, kes teatud
fakti kindlaks tegemiseks sellele toetub.²⁾

2) Tõendi sisuks ei tohi olla ka seaduslikud jä-
reldused faktidest,³⁾ sest see kuulub mitte enam fakti-
lise materjali valdkonda, vaid on puht juriidiline te-
gevus.

3) Tõendada pole tarvilik ka vaieldamatuid fakte,
sest kui kostja tunnustab nõudja taotlusi, pole neid
enam vaja tõendada.⁴⁾ Kostja võib nõudja taotlusi otse-
selt õigeks võtta või ka võtta neid õigeks nendele mitte-
vastuvaidlemisega. Nii lugeski endine Vene Senat võrd-
seks tunnustamisega seda, kui kostja ei vaielnud vastu
nõudja poolt esitatud asjaoludele.⁵⁾ Viimasel juhul saab
seda reeglit muidugi rakendada siis, kui protsessija pool

-
1. TKS § 709
 2. TKS § 10
 3. Tjutrjumov, op.cit. lehek. 280
 4. TKS § 480, 112-114
 5. Vt. end. Vene Senati ots. 1886.a.nr. 93, 1884.a.nr. 39

on ise osa võtnud protsessist. Tagaselja arutamisel seda põhimõtet: qui tacet consentire videtur kasutada ei saa, sest sel juhul eeldatakse, et protsessija pool üldse ei teadnud asja arutamisest.

4) Tõendada pole vaja üldtuntud fakte. Otsustamine selle üle, milliseid fakte pidada üldtuntuiks, on jäetud kohtule, õiglase suva ja konkreetsete asjaolude kohaselt. Sellepärast siin kohtunik ei saa arvestada puht oma isikliku teadmisega tüliküsimuse faktidest. Siinjuures on tähtis asjaolu, et vastavad tõendused oleksid kohtuprotokolli sisse kantud, või olgu siis, kui fakt on üldtuntud. Just need, nii öelda päevaselged faktid ei vaja tõestamist - notorium non eget probatione. Näit. - et aastas on 12 kuud.

5) Tõendamise esemeks ei või olla igasugused seaduslikud eeldused - presumptioonid - see kehtib eriti *presumptio iuris de iure* kohta, s.o. näiteks, kui protsessis on midagi võetud õigeks, siis ei saa seda üldse enam ümber lükata. *Presumptio iuris* on aga selline eeldus, mis on kehtiv seni, kuni see pole vastupidise asja-

olu tõendamisega ümber lükatud. Neist eelmärgitud presumptioonidest eraldab prof. Tjutrjumov üldnimlikud ehk looduslikud presumptioonid - *presumptiones facti, hominis* ¹⁾. Neid tähendatuid presumptioone võib kohus võtta arvesse, ilma et neid oleks tarvilik tõendada. Nii näiteks, kui keegi on müünud teisele maja või andnud ülemingisuguse muu väärtuse, tuleb eeldada, et see on sündinud tasu eest, kuid ainult nii kaua, kuni pole tõendatud, et üleandmine on olnud tasuta ²⁾.

6) Tõendada pole tarvilik eitavaid fakte. See on ainult üldreegli järgi nii, kuid siin peab pidama meeles seda, et eitavas vormis avaldatud fakti ei tule kaugeltki igakord pidada eitavaks asjaoluks.

7) Lõpuks juriidilised faktid, mis tõendamisele kuuluvad, peavad olema olulise tähtsusega ning et ebaolulisi fakte pole tarvilik tõendada ³⁾.

-
1. Tjutrjumov, op.cit . lehek. 281.
 2. Vt.Vene Senati ots. 1878.a.nr. 203
 3. Vt.Tjutrjumov,op.cit. lehek. 285.

Eelöelduga näeme, et on väga mitmekesiseid tõendeid, millistest ühed on olulisemad kui teised, mispärast kõiki tõendeid, mis tsiviilprotsessis võivad esineda, oma olemuselt jagunevad kahte liiki: pea- ja kõrvaltõendid. Omakorda jagatakse tõendeid veel otsesteks ja kaudseteks tõenditeks. Esimesed tõendid tõendavad neid fakte, mida pooled väidavad, teised aga selgitavad kõrvalisi asjaolusid. Tjutrjumov jagab tõendid kahte liiki, ühed asjaolud tajub kohus ise, teised aga kolmandate isikute kaudu ¹⁾.

Meie TKS tunneb järgmisi tõendite liike: 1) tunnustamine, ja 2) tunnistajate seletused, 3) kirjalikud tõendid, 4) asitõendid, 5) kõrvaliste isikute seletused, 6) vanne, 7) ekspertiis ja 8) paikline ülevaatus.

TKS paiklist ülevaatus ja ekspertiisi ei pea tõenditeks, vaid tõendite kontrollimisviisideks ²⁾. Jaoskonna kohtule alluvais asjades nad on aga käsitatud tõendite hulgas.

1. Tjutrjumov, op.cit. lehek. 298
2. TKS § 119-124.

II osa.

1. Tõendid tsiviilprotsessis.

Nagu eelpool märgitud on tsiviilprotsessi ülesandeks määrata kindlaks protsessipoolte õigusi ja kohustusi. Neid on võimalik kohtul määrata kindlaks faktide kaudu. Fakte on võimalik kohtule esitada vaid tõendamise abil, sest ainult tõendamise abil võib kohut viia veendele vaidluse all oleva sündmuse usaldatavuses. Kuna faktiline materjal, millele protsessipooled võivad tugeda, on väga laiapiiriline ja mitmekesine, siis ka tõendamismaterjal on mitmesugune, mille eriliikide vaatlemisele allpool asume.

a. Tunnustamine.

Kuna kehtivas tsiviilprotsessis kehtib võistkondlikkuse põhimõte, millest tingituna kohus oma initsiatiivil asja ei algata, vaid seda peab tegema asjaosaline, kellele

1)
kuulub vastav õigus . Kostjaks loomulikult on see, kellele on suunatud kohtulik taotlus. Kui nüüd asjaosalised, nii nõudja kui kostja kohtus vastastikku tunnustavad omi nõudlusi, osutub kohtul mittevajalikuks neid nõudlusi faktide tõendamise abil selgitada.

Tunnustamine üldises mõttes on iga toiming, millega üks pooltest kinnitab vastaspoole õigust tõendava asjaolu tõelikkust. Seda tuleb eraldada aga kohtulikust õigeksvõtust, mille all aga mõeldakse kui ühe võistja kinnitust kohtu ees asja menetluse kestel mingi asjaolu kohta, mis kuulub vastavasse protsessi ja mis tõendab vastaspoole õigust . Tunnustamine võib käia kas terve hagi või ka ainult üksikute asjaolude kohta. Asjaolu, mis on ühe poole poolt leidnud tunnustamist, ei vaja enam mingisugust tõendamist. Kui tõendamiseks oli nähtud ette mingi eri tõendamise viis, siis tunnustamise korral pole seda enam tarvis teha.

2)
3)

-
1. Isacenko, osnovõ grazdanskavo protsessi, Peterburg 1904 lehek. 85.
 2. Tjutrjumov, op. cit. lehek. 308.
 3. TKS § 480.

Nagu juba märgitud toimub tunnustamine sama poolte vahel samas asjas. Tunnustamine võib olla suuline ehk ka kirjalik¹⁾. On tunnustamine suuline, siis ta tuleb kanda kohtu protokollis. Eelöeldust järeldades ei tule võtta tunnustamisena seda, kui üks pooltest väljaspool kohust või mõnes~~teises~~ kohtus ~~võtab omaks teatud asjaolud~~ - need ei esine siis mitte enam tunnustamisena, vaid neid võib kasutada tõenditena.

Tunnustamine on tagasivõtmatu, s.o. vaieldamatu fakt. Ta on täiuslik tõendus, mida pole vaja teisiti tõendada.

Kuid teatud erandjuhtudel võib tunnustamist siiski ümber lükata, nimelt kui see on toimunud olulise eksimuse, pettuse või surve mõjul, või kui see polnud õigeksvõtja isiklik toime. Kohus kunagi sisuliselt ei aruta ega kaalu, kas õigeksvõtmisega see asjaolu tegelikult nii oli või ei, sest õigeksvõtmisega üks pool loobub vastuvaidlusest ja dispositiivsuse põhimõttest järgneb, et õigeksvõttu ei saa ümber lükata mitte keegi, ka kohus mitte.

1. TKS § 112 ja 479.

2. Vt. end. Vene Senati otsused nr. 99 - 1885.a. ja 39 - 1878.a.

Kuid siiski erandina, kus protsessis on avalikõiguslike^{ke} laadi momente, võib kohus õigeksvõttu siiski mitte arvestada. Näiteks abielulahtusprotsessid.

Kes siis võivad sooritada tunnustamist? On ka siin mingisuguseid kitsendusi? Tunnustamise subjektiks võib olla protsessija, kes on teovõimne isik. Tunnustamist ei või sooritada vaimuhaiged, hoolealused, alaealised, pillajad, maksujõuetud jne. Mis puutub maksujõuetuisse ja pillajaisse, siis ei saa nad tunnustada vaid varalisi hagesid, aga neis asjades, kus nad võivad olla hagejaiks ja kostjaiks, seal nad ka võivad tunnustada.

Tunnustada võib kas isiklikult või seaduslike esindajate kaudu, kolmandate isikute tunnustamine pooltele ei avalda mingit mõju .
1)

Tunnustamise objektiks võivad olla kõik faktid, mis vastane pool on esitanud oma õiguste kindlakstege-
miseks. Tunnustamine võib käia nii faktiliste kui ka juriidiliste asjaolude kohta. Õigeks võib hageja taotlusi võtta kas täielikult või osaliselt.

Tunnustamise objektina aga ei või esineda: seadusenormid ja nende tõlgendamine. Näit. ei saa omaks võtta lepingut, mis seaduse järgi on rendileping, et see on ostu-müügi leping. Samuti ei või tunnustamise objektina esineda dokumendid, mis tõendatud või koostatud avalikus korras.

Nagu juba eelpool märgitud, tunnustamine võib toimuda suulise avaldamisega ehk kirjalikult. Üldreeglina vaikimist ei tule tunnustamiseks pidada, kuid on siiski kaks erandjuhtu, kus vaikimine evib tunnustamise jõudu: 1) kui võistja keeldub esitamast dokumenti, mille omanist ta ei eita, siis võib kohus neid asjaolusid, milliseid selle dokumendiga taheti kinnitada, lugeda tõestat¹⁾atuiks, ja 2) võistja teadlik mitteilmumine või mittevaidlemine võib kohtu pool saada arvestatud kui tõendatud asjaolu. Samuti võistja mitteilmumise korral kokkulepitud tähtajal vande andmiseks või vande andmisest keeldumise korral loetakse tõendatuks asjaolud, mille tõen-

damiseks vande andmine oli määratud ¹⁾.

Õigeksvõtu tagajärjed olenevad sellest, millises ulatuses on õigeksvõtmine sündinud. On see toimunud kogu ulatuses, siis kohus rahuldab kogu hagi. Toimub tunnustamine ainult osaliselt, siis on vaid õigeksvõetud faktid muutunud vaieldamatuteks, mida enam tarvis pole tõendada. Tunnustamine seob tunnustajat ennast kui ka tema õigus-²⁾järglasi. Kui protsessipooli on mitu, siis ühe poolt mingi fakti tunnustamine ei laiene kohe teisele. Kuid onnaga teatud üksikud erandid ³⁾, nimelt juhul, kui on tegemist ühise jagamatu õigusega või kohustusega, siis ühe osalise õigeksvõtu mõju teiste osaliste suhtes määrab kohus oma õiglase äranägemise kohaselt. Nii näiteks on esitatud hagi kolme kaasomaniku vastu, kellele kuuluvat maja on keegi lasknud parandada, ja kui üks neist kaasomanikest võtab omaks, et maja parandamine oli kasulik kulu, siis võib kohus seda õigeksvõttu kohaldada ka teiste kaasomanike suhtes.

-
1. TKS § 492.
 2. Vt. end. Vene Senati ots. nr. 61 - 1892.a.
 3. TKS § 483.

Siinjuures ei tule aga ära segada protsessis esinevaid kolmandaid isikuid, kellede tunnustus ei ole kunagi siduv protsessipooltele.

Tunnustamine ise võib olla lihtne ehk kvalifitseeritud õigeksvõtmine¹⁾. Esimesel juhul võistja tunnustab tingimusteta ja lisaklauslita teatavat asjaolu, mis vastaspoole õigusi tõendab. Teisel juhul aga võistja tunnustades vastaspoole õiguse aluseks olevat asjaolu, lisandab teatavaid reservatsioone, lisatingimusi enda kasuks.

Prantsuse protsessi põhimõtte kohaselt on õigeksvõtmine jagamatu. Meie protsessi praktika on sihitud rohkem Austria protsessi poole, mille järgi on jäetud kohtu õiglase suva otsustada, kui võrd arvestades õigeksvõtmist, võib hinnata reservatsioone. Kui teatud lisaklausel kaldub vastaspoole õiguse eitamisele, siis peab viimane oma õigust üldisel alusel tõendama. Kui aga tunnustamine on seoses iseseisva vaidega õigekstunnustatava asjaolu kohta, siis peab see pool oma vaidet tõendama.²⁾

1. Tjutrjumov, op.cit. lehek. 319.

2. Tjutrjumov, op.cit. lehek. 320.

b. Tunnistajate seletused.

Tunnistaja seletus on üks tähtsamaid ja sageli kasutatavamaid tõendamise vahendeid tsiviilkohtus. On ju väga palju tsiviilõiguslikke fakte, milliseid on raske või ei ole üldse võimalik muul viisil tõendada, kui tunnistajate suuliste seletustega. On ju üldiseks reegliks kohtulikus menetluses, et sündmuste ja faktide tõenditeks on suulised ütelused, mille piiramiseks ühel või teisel juhul on tingimata tarvilik otsene seaduse nõue selle kohta, et antud sündmust või fakti saab tõendada ainult kirjaliku dokumendi abil.¹⁾ Sellest võime teha järelduse, et tunnistajate suulised ütelused võivad olla tõenditeks kõigi nende sündmuste kohta, mille kindlakstegemiseks seaduse järgi ei nõuta kirjalikke tõendeid. Sellepärast küsimuse otsustamisel antud juhul, kas on lubatud tunnistajate suulised seletused, tuleb igal juhul teha kindlaks, kas kirjutab seadus ette kirjaliku tõendi selle fakti tõendamiseks. Kui seadus seda ei tee, siis on tunnistaja seletused lubatud.

1. TKS § 409 ja 410.

Tunnistaja seletus kannab väga subjektiivset ise-loomu, mispärast pole ka lubatud igal isikul kohtus esineda tunnistajana. Nii ei või kohtus tunnistajana esineda isik, kes protsessist oleks huvitatud, sest see kindlasti annab parema meelega seletusi, mis protsessi käiku kuidagi võiks temale kasulikult mõjutada ¹⁾, mispärast tõendamisvahendina saab võtta sellise isiku seletust, kel pole mingit huvi protsessi tulemuste kohta, oleks täielikult protsessist kõrvalseisja.

Teiseks peab tunnistaja oma seletuse andma asjaomases kohtus selleks volitatud kohtuniku ees. Tehakse seda väljaspool kohut, siis see ei tule tunnistaja tõendina arvesse.

Tunnistaja peab seletust andma faktide kohta, mida ta tajunud, mitte aga avaldama oma arvamust, mis üldse ei tule arvesse. Tunnistaja peab oma arvamise andma faktiliste asjaolude kohta, mitte aga näit. seaduse mõtte jne. kohta.

1. Tjutrjumov, op. cit. lehek. 326.

Tunnistajaks olemine pole üks mitte ainult õigus, vaid ka kohustus, sest keelduda tunnistamast võib keelduda ainult seaduses ette nähtud juhtudel¹⁾. Tunnistajate taandamine on lubatud kolmel juhul: 1) tunnistaja enese algatusel, 2) kohtu poolt ex officio ja 3) vastava poole palvel.

Tunnistamisest võivad ise loobuda otsejoones^{Sugulased} astmele vaatamata, võistjate abikaasad, lihased vennad ja õed. Kui aga nende tunnistus on vajalik mingi perekondliku akti suhtes, siis ei saa nad sellest keelduda, vaid peavad sellele andma oma tunnistuse.

Ex officio peab kohus kõrvaldama sellised tunnistajad, kes on tunnistajateks kõlbmatud. Sellisteks osutuvad :

a) nõdramõistuslikud, s.o. isikud, kes ei ole suutelised end avaldama ei suuliselt ega kirjalikult, isikud, kes oma vaimlise seisukorra tõttu avaliku võimu korraldusel on arstliku valve all. b) ei saa tunnistajaks olla isikud, küll võiksid omada teadmeid tõendatava fakti kohta, kuid kes on säärases seisundis, et nad ei saa oma tajumust

1. TKS § 83 ja 370.
2. TKS § 371 p. 1.

1)
edasi anda . c) tunnistajaks ei saa ka olla lapsed alla
7.a.

Vastaspole taotlusel kuuluvad taandamisele: a) sugulased
otsejoones astmele vaatamata, küljjoones - esimese kolme
astme sugulased ja esimese kahe astme hõimlased ja võistja
abikaasa, kes neile tunnistajaile toetub. ²⁾ Otsejoones
sugulaste hulgas kuuluvad taandamisele ka väljaspool abi-
elu sündinud lapsed . ³⁾ b) edasi kuuluvad vastaspole nõu-
del taandamisele võistja hooldaja, samuti eestkostetav
eestkostja protsessis, samuti võistja hoole alla kuulu-
vad isikud, c) edasi võivad taandada adoptiivvanemad adop-
tiivlapse ja vastupidi, d) taandada võidakse ka isikuid,
kellel on ühe poolega käimas tsiviilprotsess, või kelle
kasud sõltuvad asja otsustamisest, selle poole kasuks,
kes temale on toetunud, e) taandada võib ka selle poole
volinikke, kes neid tunnistajaina on üle annud, lõpuks
f) võidakse taandada isikuid, keda kriminaalkorras on

1. TKS. § 371, p. 2 ja 84 §

2. TKS § 373 ja 86

3. Isacenko, Grazdanskij protsess, 11 köide lehek. 96, 97, 117

karistatud õiguste piiramisega, s.o. kellelt on võetud ära õigus olla tunnistajaks.

Kõiki neid ülalmärgitud tunnistajaid ei taanda kohus mitte omal algatusel, vaid ainult poole vastava nõude esitamisel.

Kohus ise kunagi omal algatusel ei kutsu tunnistajaid välja, vaid teeb seda kohtupoolte poolt vastava palve esitamisel. Võistja, kes teatavat tunnistajat tahab kohtusse kutsuda, peab ühtlasi palves ära näitama, mida teatud tunnistaja teab just tõendada ¹⁾. Vajalik on see sellepärast, et ei tuleks ette asjatuid tunnistajate kohtusse kutsumist, sest ebaolulisi fakte pole tarvis tõendada.

Kehtiva protsessi normide kohaselt peab kohus tunnistajaid vastu võtma ja üle kuulama igal ajal. Kohtusse kutsutakse tunnistaja vastava kirjaliku kutsega. Tunnistaja küsilemine toimub kohtu avalikul istungil, peale üksikute erandjuhtude, kus kohus tunnistajate küsitlemise võib teha ülesandeks ühele kohtuliikmele või kohalikule jaoskonnakohtunikule: a) kui tunnistaja haiguse, vanaduse, teenistuskohustuste täitmise või mõnel muul põhjusel ei

saa kohtusse ilmuda, b) kui asjaoludest tingituna ülekuulamist tuleb toimetada kohapeal, c) kui tuleb üle kuulata suurem arv isikuid ühes kohas, väljaspool kohtu asukohta asuvaid isikuid, d) kui selleks on soovi avaldanud kõrgemad ametlikud isikud, et neid kuulataks üle nende ametikohas.

Kõik tunnistajad vannutatakse enne seletuse andmist. Peale vannutamist iga tunnistaja kuulatakse üle üksikult. See tähendab seda, et ülekuulatatav tunnistaja on eraldatud nii, et teised, kes pole veel üle kuulatud, ei kuuleks pealt teiste ülekuulamist ja seletusi. Ülekuulamist toimetab kohtu esimees, esitades vastavaid küsimusi, samuti võivad küsimusi esitada ka teised kohtuliikmed. Esitatud küsimused ei tohi aga olla etteütleva iseloomuga. Tunnistaja seletused protokollitakse ¹⁾. Kuni asja arutamise lõpuni ei tohi tunnistamavoliliselt kohtust lahkuda. Ta on esikkohtuniku korralduses senikaua, kuni ta on vabastatud esikkohtuniku korraldusel või kui asja arutamine lõpeb. Omavoliline lahkumine

pole lubatav sellepärast, et uute asjaolude selginemisel ehk teiste tunnistajate seletuste vasturääkivusel, osutub tarvilikuks ülekuulatud tunnistajat veelkord üle kuulata ja teda täiendavalt küsitleda. Tunnistajate seletuste vasturääkivusel, peab kohus ristküsimustega jõudma selgusele, miilise tunnistaja seletused on usaldusväärsemad ja seega vastavad tõele.

Lõpuks tuleb esitada küsimus, et kuidas kohus hindab tunnistajate seletusi. Tunnistajate ütluste jõu määrab kohus kindlaks suvaliselt oma sisemise hinnangu järgi, kuid peab ühtlasi motiveerima, miks ta eelistab ühe tunnistaja seletusi teisele, kuid üksikasjalikumalt peatume tunnistajate üteluste hindamisel tõendite hindamise küsimuse juures.

c. Kirjalikud tõendid.

Teise peamise tõendite liigina esinevad kirjalikud tõendid ehk dokumendid., mille all mõistetakse kehalist eset, mis sisaldab eneses kirjamärkide abil väljendatud

teateid vastava asjaolu kohta. Oma tegemisviisi järgi jagunevad dokumendid kahte liiki:

a) avalikud dokumendid, ja

b) kodused dokumendid.

Kui meie nüüd katsusme määritleda kahe eelmainitud dokumendi mõistet, eriti TKS § 410 mõttes, siis võiks sellele vastata: avalikud dokumendid on need, mis on koostatud eriti selleks seatud korras või seatud korras tõestatud, ja need, mille koostajaks on kas ametasutised või ametiisikud neile seaduse poolt määratud võimu piirides. Kodused dokumendid on sellised, mis on kokku seatud koduselt, ilma ametiisiku osavõtuta.

Nüüd tuleks lahendada küsimus, milliseid dokumente haarab üldse TKS § 410. Isacenko ütleb, et endise vanema vene seaduse järgi jagati kõik aktid kolme liiki:¹⁾

a) seisuslikud aktid,

b) varanduslikud aktid ja

c) ametasutuste ja ametiisikute poolt koostatud aktid.

1. Isacenko op. cit. lehek. 362.

Seisuslikud aktid olid näiteks meetrikaraamatud, väljavõtted neist ja puht seisuslikud aktid. Enamikus on need aktid meil oma kehtejõu kaotanud - meil esinevad sellelaadilistena perekonnaseisuaktid. Eesti Perekonnaseisuaktid on avalikud dokumendid, ~~saa~~^{ja} neid ~~saab~~^{saab} ümber lükata tunnistajate öeldistega, sest need aktid on sageli koostatud eraisikute üteluste peale. Kui aga on akti tuvastamisel kasutatud täpseid tõendeid, siis ei saa neid enam tunnistajate ütlustega väärata.

Varanduslike aktide hulka kuuluvad: a) igasugused kinnistusaktid, mis tehtud kinnistuskorras ja millega tõestub omandusõiguste üleminek ühelt isikult teisele kinnisvara suhtes, omandiõiguse piiramine teise isiku kasuks, võlanõudmiste kindlustamine.

Meil kehtiva seaduse alusel puudub aktide tõestamisel eriline kinnistuskord ning sissekanded kinnistusregistrisse tehakse notariaalsete aktide põhjal.

b) Notariaalaktid, nagu notariaalkorras tehtud lepingud, avalik testament jne.

c) Kodused aktid, nagu kodune testament. äriraa-
matud, arved jne.

Ametasutuste ja ametiisikute dokumendid on selli-
sed, mis on koostatud seaduses selleks õigustatud asu-
tiste või isikute poolt seaduses ettenähtud alustel ja
korras.

Kuna dokument väga sageli ei ole võistja käes,
vaid võib olla vastaspoole ehk koguni kolmandate isiku-
te käes, siis osutub tarvilikuks dokumenti välja nõuda.

Asub dokument vastaspoole käes ¹⁾, siis tuleb ta
välja nõuda. On dokument tähtis teatud asjaolude tõen-
damiseks, siis ei või kohus keelduda selle väljanõudmi-
sest. Pool, kes soovib vastaspoole käes oleva dokumendi
esitamist kohtule, peab selleks esitama vastava palve,
ühtlasi ära näidates, millistel asjaoludel ta eeldab seda,
et dokument võiks asuda vastaspoole käes ²⁾. Vastaspool
selle peale on kohustatud esitama nõutud dokumendi ³⁾.

-
1. TKS § 440.
 2. TKS § 443.
 3. TKS § 442.

Ei esita vastaspool aga dokumenti, siis võidakse lugeda tõendatuks asjaolud, mida taheti tõendada nõutud dokumendi esitamisega ¹⁾.

Sageli dokument võib olla kogumi kolmandate isikute käes. Sellisel juhul tuleb kolmandale isikule esitada vastav nõudlus, mille peale nad on kohustatud esitama vastava dokumendi ²⁾. Kulud aga, mis võivad tekkida dokumendi esitamise ³⁾st, kannab see pool, kes nõudis dokumendi esitamist. On aga dokument sellise iseloomuline, et teda pole võimalik kohtusse tuua, siis tuleb kohapääl toimetada paiklikku ülevaatus, ning kui selleks on vajadus tehakse dokumendist ⁴⁾ vastavaid väljakirjutusi.

Samuti võidakse dokumente nõuda välja ametiasutustelt ja ametlikkudelt isikutelt. Selleks kohus peab andma vastava tunnistuse, mida pooled peavad vastavale asutusele ehk isikule esitama, ühtlasi peab tunnistuses olenema märgitud, et nõutud andmed on vajalikud ja milliseks tähtajaks tulevad

-
1. TKS § 444.
 2. TKS § 445.
 3. TKS § 449.
 4. TKS § 450.

andmed esitada. Ametasutised ega ametisikud ei anna nõutavaid dokumente välja mitte isikuile, vaid esitavad need kohtule.

Oma tõendusjõu poolest on avalikud dokumendid eelistatud eradokumentidele. Avalikus dokumendis avaldatud asjaolusid tuleb lugeda tõendatuks senikaua, kui pole avastatud võltsimist avalikus dokumendis¹⁾.

Ka kõik välismaal koostatud dokumendid tulevad vormiliselt tunnustada kehtivaks ja seaduspärasteks, kui pole kindlaks tehtud vastupidist.

Erilises eesõigustatud seisukorras oma tõendusjõu poolest on ka äriraamatud. Nende pidamine on äridele kohustuslik ning nende võltsimine kriminaalõiguslikult karistatav. Eriti suur tõendusjõud on neil ärimeeste omavahelises läbikäimises, sest ärimeeste omavahelistes protsessides püsib äriraamatute tõendusjõud 10 aastat, mitte ärimeeste vahel aga 1 aasta.

Kokkuvõttena võiks öelda, et kirjalik tõend on parim

1. TKS § 410.

tõendamisvahend, mis pärast teda tuleb eelistada kõigile teistele.

d) Asitõendid.

Võistjad tsiviilprotsessis võivad esitatud fakte tõendada väga mitmekesiste vahenditega, teiste hulgas ka esemetega, teatud asjadega. Sellist asja ehk eset, millega oma väiteid tõendatakse, nimetatakse asitõendideks. Kui on võimalik, siis asitõend tuleb tuua tingimata kohtuistungile, kus kohus siis toimetab esitatud asitõendi ülevaatust ning hindamist. Toimetatud vaatluse ning tehtud hinnangu kohta tehakse kohtu protokollis vastavad sissekanded. Kohtusse toodud asitõendise jääb kohtu korraldusse ning valdusse kuni protsessi lõppemiseni. Kuid on ka olukordi, kus ei osutu võimalikuks tuua asitõendit kohtusse, siis kohus kohapääl võtab ette paikliku ülevaatuse, koostades selle kohta ka vastava protokollis. Samuti nagu paiklikule ülevaatusele, võidakse ka asitõendite ülevaatamiseks

kutsuda kohale oskureid. Asitõendite esitamine on mõlema protsessipoole nii nõudja kui ka kostja võrdseks õiguseks, sest mõlemad võivad oma väidete tõendamiseks kohtule esitada asitõendeid. Samuti nagu dokumendi juureski, võidakse asitõend juhul, kui see on kolmanda isiku valduses, nõuda vajaduse korral kolmandalt isikult välja.

e) Kõrvaliste isikute seletused.

Kõrvaliste isikute seletused oma olemuselt on kaunis ligidased tunnistajate seletusele. Kehtiv protsess kasutab aga kõrvaliste isikute seletusi tõenditena väga vähe, sest selle asemel kasutatakse tunnistajate öeldisi, mis on otsemad - sellega oma tõendusjõult suuremad. Siiski kõrvaliste isikute kaudu võidakse selgitada mitmeidki vaieldavaid asjaolusid, nii

võidakse kõrvaliste isikute seletuse kaudu selgitada
1)
valduse kestvust ja tava kehtivust. Siin tuleb märkida
ära asjaolu, et kui pooled tahavad oma poolt esitatud
väiteid tõendada kõrvaliste isikute kaudu, siis ei
määritleta neid isikuid mitte nimeliselt, vaid määratakse
liisuga ehk poolte kokkuleppelisel määramisel 2).

Kõrvalised isikud annavad oma seletused kohtus. Et
nad sarnanevad väga ligidalt tunnistajaile, siis võidakse
neid nagu tunnistajaidki taandada. Mis puutub meie
endisesse eestiaegsesse kohtupraktikasse, siis ta kol-
mandate isikute seletusi tõendamisvahenditena peaaegu ei
kasutanudki.

f) Vanne.

Vanne võib olla sunduslik ehk vabatahtlik. Tänapäev
ei tunne enam sunduslikku vannet. Tänapäeval tuntakse
3)
ainult vabatahtlikku ehk kohtulikku vannet, s.o. pooled
võivad paluda kohut asja otsustada vande alusel,

-
1. TKS §420-423, 424-433
 2. Tjutrjumov, op.cit. lehek. 322
 3. TKS §486 ja 488

mille üks pooltest annab. Selleks peab aga poolte vahel olema kokkulepe, mida tavaliselt aga on raske saavutada, mis ongi üks olulisemaid põhjuseid, miks vanne tänapäeval on jäänud kõrvale. Kui soovitakse vandega midagi tõendada, siis tuleb kohtule selleks esitada vastav pal-
1)
ve .

Vanne ise tuleb anda kohtu ees, milleks kohtunik loeb ette vastava vande teksti, mida vande andja kordab ja ka alla kirjutab. On aga vanne antud, siis on sellega loetud vandeandja poolt esile toodud asjaolud tõendatud. Jääb aga vanne andmata võistja põikumise tõttu, siis loetakse vastaspoole väited tõendatuks. Vandega saab tõendada vaieldavaid asjaolusid, ja kui vanne on kord juba antud, siis ei saa seda enam teiste tõendamisvahenditega ümber lükata.

g) Ekspertiis.

Ekspertiisiks nimetatakse arvamust faktiliste asjaolude kohta selliste isikute poolt, kellel on erilised

1. TKS § 486 ja 488.

teadmised nende asjaolude kidlakstegemiseks või teadmiseks. Asjatundjate kutsumise ja ülekuulamise kord on sarnane tunnistajatele. Vahe seisab vaid selles, et tunnistaja avaldab fakti, mida ta ise tajus, asjatundja aga avaldab oma arvamuse - väljendab seda, mida ta antud faktidest arvab. Asjatundjat võib kohus asendada, tunnistajat aga mitte kunagi. Oskureid võib kohus ka oma äranägemise järgi välja kutsuda, tunnistajaid aga mitte.

Mõned õpetlased on teinud väga teravad vahet ekspertide ja tunnistajate vahel, väites, et ekspertiis ei ole mitte kunagi tõenvahend, vaid ainult vahend olustiku selgitamiseks. Sellist teravat vahet ei saa aga tunnistaja ja eksperdi vahel teha, sest on ju sageli olukordi, kus teatavat asjaolu saadakse tõendada vaid ainult oskuri väite põhjal. Siin seega eksperdi seletuses asendavad tõendit.

Nagu juba märgitud, võib asjatundjaid määrata kohus ise omal äranägemisel, kui ka poolte vastaval

palvel. Kuna tsiviilprotsess on rajatud võistkondlikkuse põhimõttele, siis sellest põhimõttest lähtudes, pooltel on õigus leppida kokku eksperdi isiku suhtes, ning alles siis, kui asjaosalised seda ei saavuta, määrab eksperdid¹⁾ kohus .

TKS sätete kohaselt määratakse eksperte kolm, kuid eraandina ,kui pooled sellega lepivad ja asjaolu ise, mille kohta ekspertiisi toimetatakse, on vähese väärtusega, võidakse eksperte määrata ka vaid üks.

Taandusi ekspertide suhtes võib teha samuti nagu tunnistajategi juures. Ekspertiis toimub avalikul kohtuistungil, arvates välja muidugi kinnisele arutamisele kuuluvad asjad. Kui aga asjaolude selgitamine kohtus ei ole võimalik, siis ekspert oma arvamuse koostamiseks võib töötada ka väljaspool kohut, kuid ühe kohtuliikme järelevalvel.

Isik, kes on eksperdiks määratud, peab ettenähtud ajal kohale ilmuma. Põhjuseta mitteilmumisel ja tähtajaks arvamuse mitte esitamisel on kohtul õigus eks-

perti trahvida rahatrahvi määramisega.

Eksperdid avaldavad oma arvamuse kas üksmeelselt või häälteenamusega. Kui asi on keerulisem, siis avaldatakse see kirjalikult, lihtsamal juhtudel aga suuliselt. Kohtunikul kui ka pooltel on õigus esitada küsimusi eksperdile. Eksperdile võidakse ka tasu määrata, mille kannab see, kes nõudis ekspertiisi.

Ekspertide arvamused pole aga absoluutsed tõendid, need ei seo pooltega ka kohut. Pooled võivad asjatundjate arvamuste ümberlükkamiseks esitada uusi tõendeid. Samuti võib ka kohus ekspertide arvamust ka mitte arvestada, kuid siis peab kohtuprotokollis märkima ära, miks ta seda teeb.

h) Paikline ülevaatus.

Paikline ülevaatus korraldatakse kohtu poolt selleks, et saaks ise vahenditult tutvuda asjaga, mis on kohtu-

likuks tõendiks. Vaatluseks läheb kohus kohapääle kas terves koosseisus või saadab selleks välja mõne oma üksiku liikme.

Paiklik ülevaatus toimetatakse kas kohtu korraldusel või poolte palvel. Paiklist ülevaatuset võidakse sooritada kas koos asjatundjatega ehk ka ilma. Paiklist ülevaatuset toimetatakse loomulikult esemete suhtes, mida võimalik pole kohtusse tuua, nagu näiteks: maad, metsad, hooned, veekogud jne.¹⁾

Paikline ülevaatus toimetatakse ainult vajaduse korral. Vaatluse korraldamine on kohtule fakultatiivne. Paiklist ülevaatuset korraldatakse samal alusel kui kohtuistungitki. Sellest tuleb kohtupooltele teatada, kus peab olema ära märgitud ülevaatusaeg ja koht. Ülevaatusaega koostatakse protokollid. Paiklikul ülevaatusel ilmenud asjaolud ei ole tunnistajate öeldiste varal ümber lükatavad.

Paiklisel ülevaatusel saadud asjaolusid võib kohus hinnata suvaliselt.

1. Tjutrjumov, op.cit. lehek. 383.

III. Osa.

1. Tõendite hindamine.

Nagu eespool nägime, leiavad kodanike vahel aset lugematud õigusterikkumised, kus kohus peab tulema vahe-
meheks ja rikutud õigused ennistama. Et faktilisi asi-
olusid kindlaks teha, selleks kohus peab koguma tõendeid.
Kuid kõiki kogutud tõendeid peab kohus hindama, kritiseeri-
ma ja kontrollima, et oleks võimalik langetada õiget
otsust, et saaksid kaitstud rikutud õiguste omanikud.

Kogutud tõendeid võib hinnata väga mitmesugusel
süsteemil:

a) formaalne tõendite hindamine,

b) vaba tõendite hindamise, ja

c) loogiline tõendite hindamise süsteemid.

Formaalse tõendite hindamise süsteemi juures oluliseks
iseloolestavaks jooneks on see, et seaduseandja ei usalda

kohtunikule anda vaba tõendite hindamist, vaid katsub saeduses ette kindlaks määrata tõendite jõudu ja määrata kindlaks ka hindamist ennast. Seega kohus selle teooria järgi peab toimetama seaduse nõuete kohaselt, andes ühele tõendile suuremat kaalu kui teisele, nii et näiteks seadus ütleb, et tuleb eelistada meeste seletust naiste seletusele ja et fakti võib lugeda tõetatuks vaid kahe tunnistaja seletusega jne.

Praegusel ajajärgul on see teooria oma tähtsuse minetanud. Elu ja arenev protsessiseadus näitasid, et on võimatu seaduses ette ära määrata, miiliseid tõendeid tuleks kasutada teatud asjaolu selgitamisel. Kaasaeg vaatab sellele süsteemile kui äraelanule. Kuid aga formaalsel tõendite süsteemil oli oma suur siht. Ta nimelt tahtis vabastada kohut kohtuniku subjektiivsusest ja rajada kohtuotsust objektiivsemale alusele. Kuid sama nõue on omane ka tänapäeva protsessi moodsamaid nõudmisi, püüdes seda aga saavutada teiste hindamiste süsteemidega.

Vaba tõendite süsteemi juures seadus ei määra, milliseid fakte peab milliste tõenditega tõendama. Tõendite jõud on jäetud seaduses ette kindlaks määramata, vaid see on jäetud kohtuniku veendumuse asjaks, kohus ei ole siin millegiga seotud, vaid võib täitsa vabalt oma veende järgi ühele ehk teisele tõendile anda suuremat ehk vähemat kaalu. Suurimaks puuduseks sellele süsteemile on vaid see, et kohus võib teinekord ehk talitada hooltult ja ka tõendeid hinnata mitte hääusklikult, mille all aga kannataks võistjate huvid ja riukuks seega põhimõtet ja oleks sügavas vastolus õigusemõistlemisega kui rikutud õiguste ennistamisega.

Et aga selliseid asjaolusid vältida, selleks ongi kolmas n.n. loogiline tõendite hindamise süsteem. Loogilise süsteemi järgi võib kohus, nagu vaba tõendite hindamise süsteemigi juures hinnata täiesti vabalt oma parema veende kohaselt kõiki faktide kindlaks tegemiseks esitatud tõendeid. Aga nagu nägime, et on vähe tõendite vabast hindamisest, et kindlustada protsessi- poolte huvide mitte rikkumist, siis loogilise tõendite

tõendite süsteemi juures kohus mitte ainult ei hinda oma äranägemisel tõendeid, vaid peab oma hinnagu motiveerima, mis tähendab seda, et kohtul tuleb panna kirja see loogiline mõttekäik, mis leidis aset kohtuniku või kohtu sisemise veendumise kujunemisel. See tähendab seda, et kohus kirjutab, et üks osa tõendeist käib vaielduse all oleva asja kohta, teine osa aga mitte, et üks tõendite grupp väärrib usaldust, teine aga mitte. Seega selle süsteemiga on jõutud sihini, et kohus tõendite hindamisel oleks vaba, kuid samal ajal on pandud piir sellele, et kohus tõendite hindamisel ei saaks omavolitseda, mis kõik aitab kohut õigusemõistlemisel teenida kodanikke usalduslikumalt.

2. Tõendite kindlustamine.

Olgu veel kord märgitud, et oma õigusi saab kohtus selgitada faktide esitamisega, ja nagu juba nägime, saab kohtus fakte selgitada vaid tõendamisega, mida

toimetatakse kohtus tõendite esitamisega, mis pärast
tõendid rikutud õiguste ennistamise taotlusel osutu-
vad paratamatuiks. Ei ole meil kohtule esitada mingi-
suguseid tõendeid, siis pole ka võimalik kohtus saavu-
tada oma õiguste kindlaksmääramist ja tunnustamist.

Võtab aega, juba tehniliste asjaolude pärast, kuni
meie kohtus võime saavutada oma õiguste tunnustamist
nende rikkumiste puhul. Seniks kuni kohus saab võtta
ette rikutud õiguste kindlaks tegemise, võib vahepeäl
tõend, mis on rikutud õiguse tunnustajaks, minna kaduma,
või ka pole võimalik teda enam vastavate ettevaatuse
abinõude mitte tarvitamisele võtmise pärast enam esi-
tada. Siin osutub vajalikuks võtta tarvitusele abi-
nõud, et asja lahendamiseks tarvilikuks osutuv tõend
ei läheks kaduma, või et teda ei oleks võimalik asja
arutamisel kohtus kasutada - seda tagatakse nimelt
tõendite kindlustamisel teel.

Kerkib kohe esile küsimus, milliste tõendite kind-
lustamist võidakse taotleda? Kindlustamist võidakse
sooritada igasuguse tõendi suhtes, mida kohtus tõend-

vahenditena kasutatakse. Kõige vajalikum see on tõendite pealiikide, nimelt tunnistajate seletuste ja dokumentide kui tõendite kindlustamiseks. Nii näiteks võib ju tunnistaja, teinekord ainukene tõendvahend jääda raskelt haigeks ja ^{ov}karta tema surma, või on jälle teada, et keegi teine tunnistaja reisis teadmata ajaks ära välismaale, nii et teda pole enam võimalik kohtusse tuua seletuse andmiseks, või on karta jälle mõne dokumendi kui ainukese tõendvahendi hävimist - kõigil sellistel juhtudel on paratamatult vajalik tõendeid kindlustada, et nendega siis, kui asi kohtus tuleb arutamisele esitatuid fakte tõendada.

Meie tsiviilprotsessi sätete kohaselt alluvad kõik tõendite kindlustamise asjad jaoskonnakohtunikule, ja nimelt sellele, kelle tegevuspiirkonnas kindlustatav tõend asub. Et taotleda tõendite kindlustamist, tuleb asjaomasele jaoskonnakohtunikule esitada vastav palve, kus tuleb märkida, et kindlustatav tõend on asjaolude selgitamiseks vajalik, ja et ta asja enne kohtus arutamist

ähvardab kaduda.

Üldreeglina sooritatakse tõendite kindlustamine enne hagi esitamist, kuid seda võidakse samuti teha ka pärast hagi esitamist, kuid enne asja arutamist kohtus. Kuid siin tuleb ära märkida seda, et kui tõendite kindlustamist taotletakse pärast hagi esitamist, siis tuleb see palve esitada sellele kohtule, kuhu esitatati hagipalve. Sellest on siiski ka erand lubatud¹⁾, nimelt kui tõend, mida soovitakse kindlustada, asub kusagil kaugel, teise jaoskonnakohtu piirkonnas, ja kui tõendi kindlustamine on väga kiire iseloomuline, et on karta tõendi õige peatset kaduma minekut.

Tõendi kindlustamisest tuleb teatada ka vastaspoolele - juba kohtule esitatavas tõendi kindlustamise taotluse palves tuleb ära näidata vastaspool, sest muidu ei võta kohus kindlustamist ette. Kuid ka sellest on erandeid. Väga sageli on ju nii, et pole teada vastaspoole elukoht, ja sellisel juhul tuleb paratamatult tõendi kindlustamine sooritada ilma vastaspoole osa-

U

1. TKS § 824.

võtuta.

Tõendi kindlustab kohus oma määrusega, millele ei ole enam edasikaebtust. Kindlustatud tõendi hindamisel kohus toimetab üldreegi kohaselt - s.o. ta teeb seda oma suva kohaselt. Siin tuleks alla kriipsutada seda asjaolu, et kui hagi on esitatud teisele kohtule, tõend on aga kindlustatud teisel teise kohtu poolt - võib asja arutaväl ning otsust langetaval kohtul tõendi hindamisega raskusi ^{tekkida} ja sellise tõedi usaldatavust ei ole kerge määrata, sest kohus otseselt pole tõendit näinud. Sellistel kordadel kui kohtul teki kahtlusi teatud teise kohtu poolt kindlustatud tõendi usaldatavuses, siis kui see veel osutub võimalikuks, võidakse varem kindlustatud tõendeid kohtuistungil uuesti kontrollida selle usaldatavuse kindlaks tegemiseks.

Lõpuks kokkuvõttena võime öelda ja rõhutada veelkordselt kui võrd olulise tähtsuse omavad tõendid võistkondlikkuse põhimõttele rajatud tsiviilprotsessis - ja võib täie kindlusega väita seda, et kui meil pole

